

Ove, Inger Christiansen og deres datter
Radioudsendelse

Af de mennesker der er med. Og nu ville tilfældet, at vi, et par dage efter at kulturugen var slut her i Fredericia, fik besøg af tidligere opsynsmand ved Svendborg Forsorgshjem Ove Skytte Christiansen, og af Inger Skytte Christiansen, som er hans kone, og hvis man skulle beskrive Oves arbejde idag, så ville det nærmest være som socialpædagog, men han hed altså opsynsmand, ved det som hed Svendborg Forsorgshjem, og vi benyttede lejligheden, og bad ham om at fortælle, hvordan sådan noget var indrettet, og hvad der foregik. Og Inger Christiansen som tog del i hele arbejdet vil begynde med at fortælle, fordi hun er opvokset i Svendborg og har altså boet i byen på det tidspunkt da det var en fattiggård. Kirsten Skytte Christiansen, som er deres datter vil også deltage i udsendelsen på forskellig måde, men det kommer vi tilbage til. Men først altså Inger Skytte Christiansen, hvordan var det med den fattiggård, var det noget som du havde forbindelse med?

Ja, altså da jeg var barn, da anede vi ikke noget om, hvad Fattiggården var. Jeg boede omtrent ved siden af det, men det var en stor grå bygning der lå oppe på en bakke, og det var Fattiggården, men hvad det vidste vi ikke. Men vi børn, vi sagde altid, at når vi nåede klokken den var ni om aftenen, så ringede de deroppe, da var det sengetid hele året rundt, der kom de i seng klokken ni. Og så sagde vi: Så nu ringer de ni på Fattiggården, så må vi tisse når vi vil, og hvorfor vi gjorde det, det ved jeg altså ikke, men det sagde vi bare.

Ja det var så en lille ting som du husker, men der må da have været nogle børn, som gik i skole fra den Fattiggård, for det var jo ikke bare, dengang var det ikke bare mænd der kom der, det var også familier ikke sandt?

Jo der var jo nogle som kom derop, som husvilde, og jeg kan huske, jeg gik i skole sammen med en, hvis far og mor, og jeg ved ikke, der var en søster mere, og de boede altså deroppe, men det har jo kun været for sådan en kort tid, så det var ikke noget, at vi sådan tænkte noget over, og jeg ved, der er en familie til derhjemme i Svendborg, de har altså også boet der som husvilde. Men ellers var det, det snakkede vi ikke noget om, det, dengang da gik vi jo ikke så højt op i sådan noget. Men resten af beboerne, altså bortset fra de husvilde, der har altså også været forskellige kategorier, var det så gamle

mennesker, som egentlig, som familien ikke ville eller kunne tage sig af?

Ja, det kan jeg jo egentlig ikke fortælle dig, for vi kendte jo ikke noget til det, og det eneste det var, hvis vi gik forbi bygningen deroppe, jamen så kunne vi se der sad nogle inde og kiggede ud af vinduet, men ellers så, det lagde vi ikke mærke til.

Vi ved jo at fattiggårdene forsvandt ved socialreformen i 1933 eller det system omkring fattiggårdene, hvor, hvor folk måtte søge hen, hvis de ikke kunne klare deres forpligtelser, men de blev jo til noget andet, altså bygningerne forsvandt jo ikke, og deres funktioner forsvandt jo heller ikke. Vi har altså hørt at, at fra fattiggårdene, så gik de over til at blive det man kaldte for arbejdsanstalter, og der var det du blev ansat Aage Skytte.

Ja, jeg blev jo ansat i Svendborg i 1945, og da var det jo en arbejdsanstalt, og det vil altså sige, at det var et sted, hvor at personer kunne komme og være det stykke tid, at de skulle være der. Hvis en mand meldte sig selv og en kvinde meldte sig selv, så skulle de være der i 3 måneder, og det var 3 måneder uden udgangstilladelse, så de havde altså en mulighed for, at blive ædru i den tid. De kom ind, og de blev vasket og fik rent tøj, det var anstaltens arbejdstøj, og så fik de lov til at gå et par dage, til de havde svedt den brandert ud de havde, når de kom ind, så begyndte de at arbejde. Arbejde der havde vi forskelligt. Vi havde havearbejde, de hjalp til i køkkenet og i mændenes opvask, og der var gangmand, så de fik forskelligt arbejde. Nogen var i haven og gik og gravede, og så havde vi jo forskelligt arbejde på fabrikker ude i byen, som altså leverede til os. Det var sådan noget som Svendborg Kotillions fabrik, det er en fabrik der laver hatte og huer, dengang, og nu er de så senere gået over til at lave andet, men stadigvæk af papir og eksporterer til hele verden, til Japan, kan bruge det, og vi sorterede ispinde på en fabrik, der ligger i noget der hedder Vester Åby, og der sorterede vi alle de dårlige pinde fra, det var kun de lige og de gode der kunne bruges, og der var en overgang, der sorterede vi ærter på et kornfirma i Svendborg. Vi sad og sorterede alle de dårlige og de misfarvede fra, og det skulle bruges til serieærter. Vi lavede jo også måtter på

arbejdsanstalten, og dem solgte vi jo til handelsmænd og hvem der ville købe dem og vi havde jo en stor produktion en overgang af det, men som det er med det, og med så meget andet, så blev det ødelagt, ved at de kunne importere måtter billigere end vi kunne købe garnet, så det blev ødelagt tilsidst. Vi garvede også garnet, at vi skulle bruge til det, for vi lavede også måtter med farve i, og det havde vi en stor produktion af en overgang. Som arbejdsanstalt fungerede det til 1961, der blev socialreformen jo shinnet op, eller lavet om kan vi sige, og der hed det så forsorgshjem, og da blev opholdet frit, de kunne komme idag og rejse i morgen, og de kunne, det virkede som et herberg, om det var godt eller dårligt, det skal jeg ikke sige, men vi mente jo altså det var dårligt, og det virkede det som idag. Svendborg det blev jo så nedlagt i 1974, da mente Fyns Amt jo ikke, at de havde råd til at have 2 forsorgshjem på Fyn, så Svendborg det var gammelt og det blev nedlagt, og så er der kun det tilbage der hedder Store Dansbo. Det er et forsorgshjem. Det virker på hele Fyn.

Forsorgshjemmet blev nedlagt i 1974, men det har jo, bygningerne fik jo en fremtid, de står der i dag og de bliver brugt til noget?

Ja, bygningerne bliver brugt stadigvæk, det var jo sådan at Svendborg og Omegns Museum overtog bygningerne, og der er jo så blevet lavet museum idag, et almindeligt egnsmuseum, men med skiftende udstillinger som basis, og vores gamle lejlighed f. eks. er blevet lavet om til en 50-er lejlighed, og sådan er der forskellige ting, der er oldtidsudstillinger, der er middelalderudstillinger og der er forskellige ting, så det fortsætter stadigvæk. Og som kuriosum kan jeg nævne, at der er et fattiggårdsmuseum, som er det eneste i landet, og der blev jeg som opsynsmand, så jeg har altså været Danmarks eneste levende museumgenstand.

Det var historien om stedet fra det var fattiggård, og til det blev et museum som det er i dag, men i to har jo haft et arbejdsliv på det sted, og I må have haft nogle helt specielle erfaringer, og jeg vil godt begynde med dig Inger: hvordan det var at være på et sted, hvor der var disse barske typer, det tror man i hvert fald, men du har måske en helt anden erfaring?

Ja, det har jeg jo, for den første gang jeg kom på fattiggården, det var i 1946, og der anede jeg jo som sædvanlig ikke, hvad noget af det var, og der kom jeg med Ove, og så en veninde som jeg har, der var ansat der også, og vi havde været i danseskole, og vi kom ind af en port, og den smak i, og så var der et stort ståltrådshegn, og jeg tænkte bevar mig vel, mon du nogensinde slipper ud herfra, og det gjorde jeg jo sådan set heller ikke, men i 49 blev vi gift, og der kom jeg jo så der op og bo, og folk de sagde til mig: Gud, hvor tør du bo oppe ved sådan nogen, men det er altså alletiders folk, når først at vi lærer dem at kende, og vi fik lavet en lejlighed, hvor vi havde et klædeskab med tre døre, og bagsiden på det ene rum var lige ud til afdelingen, hvor de boede, og hvor de sov om natten, så jeg var jo aldrig alene hjemme der, og det var, når først vi lærte dem at kende, så er det jo ikke som folk de nu går og tror, når de går på landevejen, og alt det de har lavet til vores piger, og der har været, der har været mange oplevelser med dem der, og der har også været mange sjove oplevelser, jeg kan huske engang, jeg var gået i seng, og lige pludselig så baldrede det på den her døren ind til soveværelset, og jeg var ikke sådan helt modig, men jeg stod da op, og skulle kikke gennem nøglehullet, hvad der var sket, og der var der jo så en der var fuld, og han lå lige på ryggen ude på gangen, og med sin ølflaske i hånden, og sådan har der været mange sjove episoder, og vi havde også meget sjov med, når det var sådan vi havde ryddet op i vores legetøj, og det skulle jo ske engang imellem, der var en hel del der skulle smides ud, så lagde vi det gerne ned i vores vaskehus, og så kunne noget af det blive brændt, og resten kunne så blive smidt ud, men så samlede mændene det op, og så Lisa, vores ældste datter, hun var enebarn i 5 år, sad ude i sandkassen, og så gik de ud til hende med det her legetøj og sagde: Se lille Lisa, vil du ikke gerne have det? og så fik vi det tilbage igen. Jo, de var jo fantastisk gode ved pigerne og snakkede jo med dem. De har jo så altid været lært til, at de skulle være høflige over for mændene, det er klart, vores chef der har forlangt, at vi var De's allesammen, og det blev pigerne jo så også lært til, at de skulle altså sige De til mændene, og det gjorde de jo så også, og har gjort altid.

Der må du så komme ind Kirsten, og fortælle om dine personlige erfaringer, hvordan det var som en lille pige, og vokse op på et forsorgshjem.

Det har jo været en utrolig varm oplevelse, og tror jeg også for mig ihvertfald, en meget stor ballast. Som mor lige har fortalt, så lærte vi to tøser og respektere mændene for det de var, og noget der var simpelthen prentet ind i rygmærken på os, det var at vi hilste altid på mændene, uanset hvor vi mødte dem i byen, og hilste pænt, og tit når vi skulle med i byen og handle, så gik vi igennem en park, hvor der stod nogle bænke, og der sad mændene ofte og fik sig en bajer, og det var så skægt, for da vi kom gående rundt om hjørnet, så smut, flasken om bag ryggen, for vi piger, vi skulle altså ikke se, at de drak. Men der har også været mange andre fine oplevelser med mændene, de har beskæftiget sig utrolig meget med os, og lavet rigtig meget til os. Jeg havde en veninde, der boede i huset ved siden af, og vi legede tit oppe i gården, og det skete da ofte, at en af mændene kom ind og holdte i den ene ende af shippetovet, og shippede med os. Eller der blev tegnet for os og fortalt. Vi havde en normand hos os på et tidspunkt, som var utrolig dygtig til at arbejde i træ, og han lavede træfigurer og billeder, men han var også tegner, og jeg elskede at stå nede i værkstedet og bare for at se ham arbejde, og så engang imellem, så lagde han så sit træarbejde til side og tog et stykke pap eller hvad der var ved hånden, og så tegnede og fortalte han om troldene i Norge, og det var han god til. Da jeg blev lidt ældre, og begyndte at få kærester og sådan noget, da kunne det altså godt være lidt generende, når man gik sent hjem om aftenen, der var altid lys i vinduerne, og de vidste jo godt, hvornår man kom hjem, og hvem man nu blev fulgt hjem af, det kunne godt være lidt generende. En anden skæg oplevelse jeg har haft, det var også da jeg begyndte at gå i byen med veninderne og vennerne, da havde vi på et tidspunkt forvildet os ned i nærheden af havnen og kom ind på et værtshus, og der sad en af mændene, og jeg hilste jo på ham, som jeg altid har gjort, og så rejste han sig og kom hen, og så siger han: Ved De hvad frøken Christiansen, det her det er altså ikke et sted for pæne piger, så jeg synes I skal gå igen, og respekt som vi havde, så måtte jeg jo hen til vennerne og sige: Øhm, der sidder altså en

af mændene der siger, det ikke er et sted for pæne piger, så jeg synes vi skal gå igen. Og det gjorde vi så.

Men Aage, du må jo have haft nogle andre erfaringer end din kone og dine døtre, altså det må vel også somme tider have haft sit besvær at være opsynsmand sådan et sted, eller hvordan? Ja, det har jeg jo, for når de kom ind fra landevejen så, de var aldrig rene, og mange gange så havde de ligget ude i en kostald, og var smurt ind i komøg. De var heller ikke rene med sig selv, så når de kom ind, så var de som regel fyldt med lus, og det var ikke sådanne almindelige små hovedlus, som vi andre kan få engang imellem, det var store grå kropslus, som rigtig kunne gnave i dem. Så de, jeg har aldrig været bange for sådan noget, for det har ikke bidt på mig, men mændene, de har det altså, og når de kom ind, så kunne det da tage op til otte dage at få dem rensset, og det var altså i bad hver morgen, og så noget rent tøj på, så kunne vi få rensset dem igen, ellers så kan vi jo ikke sige det har været sådan, ja det var selvfølgelig, når vi havde sådan et 100 stykker, så var det jo ikke alle sammen, men det har gået tåleligt.

Jeg mindes en søndag, for mange år siden efterhånden hvor mor hun havde stegt kylling, og der stod kylling på bordet, og da kom du op far og appetiten den var fuldstændig væk, og vi kunne ikke rigtig forstå hvorfor, så spurgte vi hvorfor, hvad der var sket, og da fortalte far en af mændene var kommet hjem, han havde gået på landevejen i 14 dage, med han havde blå arbejdsbukser på og store sorte ryser, men han havde altså ikke været på toilet i 14 dage, og han kom ind og skulle vaskes, og det var så far der havde vagten den søndag, og han fortalte at han satte manden på en bæk nede i badeværelset og ville trække støvlerne af ham, men det kunne han altså ikke, fordi de var rent ud sagt fulde af lort.

Det var jo ihvertfald en af de mere barske oplevelser, men ellers synes du at arbejdsdagen kunne glide jævnt og roligt, hvordan var det, var det fast arbejdstid, altså skulle de begynde kl. 8.00 og slutte kl. 16.00 eller hvordan ?

Det var jo fast arbejdstid for de begyndte jo kl. 8.00 og skulle arbejde til klokken var 17.00, men de måtte jo godt

forsætte med at arbejde, hvis de havde lyst, men nu måtter og kotillonsvarer og ispinde og det der, var jo akkord, så jo mere de lavede, des mere tjente de jo, så det måtte de godt. Og ligesådan der var mange, som ikke kunne sove om morgenen, når klokken var 4.00, så var det tit at de var igang med at lave måtter, og sortere ispinde. Ligesådan på helligdage, hvor af vi andre holdt fri, der var de jo også, sad og sorterede ispinde nytårsaften, der har de jo før siddet og sorteret ispinde, når klokken var 1.00 om natten, og det tog de ikke så tungt på. Ja det lyder jo nok så godt altsammen, men det kunne jo også udrette sig til øretæver engang imellem, på når vi kom hen på foråret, og de forskellige har været der i 3 måneder, og de fik udgangstilladelse om søndagen, så kunne der sommetider godt ku'være en 10-15 stykker der søndag aften, at der gik rundt i en brandert, så var det jo ikke altid det gik helt stille af, og jeg kan da huske engang, at der var en der havde udgangstilladelse, og han gik en tur, og han var en pæn fyr, stor og kraftig, og han var pænt klædt på når han gik. Hen på eftermiddagen da kom han hjem i en kæmpebrandert, og jeg fik ham over, hvor han skulle være, og han havde lovet at gå i seng. Og jeg stod så udenfor og lyttede et øjeblik, så kom han jo ud, og så ville han jo stikke mig en på goddagen, men jeg flyttede lige hovedet, og hans hånd den røg lige ud igennem et vindue, hvor han så skar hånden temmelig meget, og jeg havde jo ikke andet som et lommetørklæde, som jeg kunne sætte om den, men sagde: sæt dig rolig og stille, så ringede jeg jo efter ambulancen, men han vadede bagefter mig derover af, blodet løb efter ham hele vejen, men han var meget rolig, og jeg siger til ambulancen, da den kom, altså til den mand der var med, pas nu på med ham, for når han ser en uniform, så bliver han tosset i hovedet, og det blev han også, men det var en stor kraftig falckredder, så han måtte ned og snuse til gruset engang, men de måtte da have to politibetjente ud og holde ved ham ude på sygehuset, for han havde dryppet det hele til, så der lignede et slagtehus.

Ja, det var jo sommetider, når de var fulde, at så fik vi jo at vide allesammen, hvad vi indeholdt. Og jeg kan huske engang, vi havde en, han var ikke ret stor, bare sådan en lille fyr, og han var så flink altid, og når vi lavede et eller andet for

ham, så sagde han altid: Tusind millioner tak. Men da stod han neden for vores stuevinduer engang i en brandert jo, og så fik vi vores glatte lag allesammen, og det så så sjovt ud på gaden, der gik hen lige ud for os, der blev først et vindue lukket op, og så blev det næste vindue, så kom der en ud i en dør, og han råbte og han skreg, så at til sidst så var hele omegnen der næsten ude på gaden.

En ting skal jo siges, det er, at uanset hvor fulde mændene de end var, så hilste de altid på os tøser, og prøvede sådan at gå nogenlunde lige, ikke for meget slinger i valsen, jeg kommer til at tænke på, jeg tror nok mit første oprør overfor dig far, det var en sommeraften, hvor jeg gik og legede nede i gården, og hvor du havde vagt, og da kom en af mændene hjem, og de måtte jo ikke have spiritus eller øl med ind på Viebæltegård, men han havde jo forsøgt sig med to flasker sprit i inderlommen, og de vidste godt, at hvis det blev opdaget, så blev det taget fra dem. Men det du gjorde, det blev jeg simpelthen så gal over, for det var i orden du tog spritten fra manden, men at du ligefrem stod og hældte spritten ud i kloaken foran næsen på ham, det synes jeg godt nok, at det var lige et nummer for skrap. Og jeg sagde det også til dig, for jeg blev meget meget sur. En ting var, at du tog det som du skulle, det måtte så også være nok. I øvrigt, hvad sprit angår, så omkring hele gården der var der, altså der er en stor have til gården, og der var en hæk, og de vidste jo godt, at de ikke måtte have sprit med ind, men så gemte de det i hækken, så mine veninder hjalp dem. Vi gik konstant rundt og fandt sprit, og udleverede det til mor, så hun kunne pudse vinduer.

Så var i jo egentlig ikke ret meget bedre end din far.

Nej, men vi hældte det da ikke ud foran næsen på dem.

ja, jeg kan da sige så meget, at jeg har endnu selvom vi skriver 1991, så har jeg endnu en sjat tilbage af den gamle, det gamle sprit der, og jeg kan sådan set ikke nænne at bruge det.

Ja, og nu har vi talt om beboernes arbejde, og hvordan de altså også kunne være lidt barske engang imellem, men der er jo mange andre ting, altså hvordan boede de, hvordan var deres værelser og hvordan var lønnen, hvordan var fritiden. Du fortalte Inger, at i det gamle fattiggård kunne man se folk sidde indenfor

vinduerne, det tyder jo ikke på, at der har været meget aktivitet udenfor, men det var der jo altså her, som du jo altså lige har fortalt. Men, og du nævnede noget med akkord, hvordan var lønnen egentlig?

Nej, det var jo ikke akkord det hele, nej det var jo kun det arbejde vi havde inde på fabrikker og sådan. Havearbejde det var jo almindelig betalt. Det var ikke store lønninger de fik hos os. Jeg kan huske da jeg kom i 1945, da gik en mand der gik og arbejdede ude i haven, og han fik 4 kroner om ugen, og de gamle, der sad og ikke kunne lave noget, de fik 50 øre om ugen, det kunne sådan lige strække til en pakke skråtobak, og så steg det jo så gradvis efterhånden, det fulgte med prisen, hvad de skulle give for en pakke tobak, det rettede det sig efter. Og da boede de jo hos os, boede der gratis, det var 6 mands stuer de lå på, og der havde de så en kasse stående ved siden af sengen, det var alle de møbler der var, tøjet det opbevarede vi i en garderobe, det blev rensset og gjort klar til de skulle af sted igen, det der kunne bruges, resten det blev brændt, de skulle have deres private egendele i den kasse ved siden af sengen, og så havde de ikke noget andet. Ja de havde jo friheden, når først de havde været der i 3 måneder, og den blev benyttet på forskellig måde, som jeg har fortalt, gik de jo i byen og blev plørefulde inden de kom hjem, men der var også andre, at der kunne gå en tur og komme hjem igen pæne og ædru, og vi havde en gammel dame, som gik en tur hver søndag, hun tjente et par øre ved at gå og gøre rent, og hendes største fornøjelse var at gå ned i en frelsenbutik nede i Møllergade, og der købte hun et stykke chokolade til 25 øre, og det betalte hun med en krone, så fik hun jo to 25 ører tilbage, og så gik hun over på den anden side og trak 1 stykke chokolade til 25 øre, det var hendes søndagsfornøjelse. Hun havde været på anstalten fra 1921 til den lukkede i 1974.

Nu har jeg jo hele tiden sagt mænd, og mændenes hjem osv. men der har altså også været kvinder? Kan du ikke lige fortælle lidt om hende og hendes historie, og om der også var kvinder med blandt beboerne?

Ja, hun var jo en type, som der ikke kunne klare sig ude, hun var kommet ind på anstalten eller på fattiggården som en 30 årig kvinde, og hun var der så hele tiden, hun havde ellers

familie og andre i Svendborg, men der var ingen der ville tage sig af hende, så hun havde ikke andre steder som at gå til fattiggården. Hun blev der og gjorde hele turen med. Hun havde ikke sovet ude en eneste nat, i de mange år hun havde været der, andet som da hun flyttede i februar måned i 1974. Der flyttede hun på plejehjem, og der var hun da et stykke tid også. Hun blev 90 førend hun døde, hun gik og gjorde rent, og vi skulle være meget gode venner med hende, hvis vi fik lov til at gå op af en trappe, som hun gik og var ved at gøre ren.

Ja, jeg kan huske engang, vi var 3 nede i køkkenet, og så vidste vi jo det var Almas fødselsdag, og så havde vi da købt en lille blomst til hende, og den ville vi gå over med, så var hun ved at vaske trappe, da vi kom derover, og så siger hun: Nå, kommer i nu joggende her allesammen.

Ja, men vi vil jo bare over og ønske Dem tillykke, sagde vi så til hende.

Bare læg det op på min seng, sagde hun. Og så måtte vi ellers, jeg var den der kom sidst op af trappen, og jeg var sandelig også den der kom først ned, skal jeg love.

Vi havde jo en del kvinder på VBG. Det var faste, at der var hos os. Men vi havde også nogle, der gik på landevejen. Vi havde en nordmand, som var blind, hendes mand var skærslipper, og de tog altså en tur om sommeren, og så kom de ind for vinteren hos os. Og vi havde også et par andre, at der var blevet gift hos os, manden hed Cristian og hun hed Ragnhild Børk, de bestilte borgerlig vielse hos borgmesteren, og det blev bestemt, at de skulle giftes på en lørdag, og de var i, da de gik til Rådhuset, og gik en tur på havnen, og de sad jo oppe på Rådhuset og ventede på giftefogeden, og der kom stadigvæk ingen, så da var de jo gået ned for at fejre det på forhånd, og det varede 3 uger, før de så kom igen, så kom de så derop og blev svejset sammen tilsidst, og de kom jo så ret ulykkeligt af dage, for de døde oppe i Horsens begge to. De frøs ihjel. En stor gård syd for Horsens, og de havde sådan nogle griserum ude i markerne, for at grisesøerne de kunne ligge inde, og der var de søgt ud, og havde kravlet sammen i sådan en grisevarme, eller hvad skal vi kalde det, og der var de frosset ihjel. Inden vi begynder at snakke om maden, så har vi fundet et gammelt spisereglement, som vi kan se på Svendborg Museum nu,

men det hedder spisereglement for Svendborg kjøbstads fattig og arbejdsanstalt, og det beskriver jo så, hvor meget man skulle have at spise hver dag. Og mandagsspisen, middagsspise, undskyld søndag af en pot fersk kjødsuppe med boller ris eller byggryn, samt kartofler og gulerødder, 15 kvint kogt oksekjød eller 25 kvint kogt kalvekjød, det er næsten ikke til at læse det her. En kvint er det ikke, det er nogenlunde 5 gram ikke? Så mandag det er den skrabede dag, da er det 3/4 pot vandgrød med 2 potte afskummet mælk eller øl, 10 kvint kogt kjød med 60 kvint stuvede kartofler, og sådan er det så beskrevet hver dag, hvordan middagen den skal se ud. Fredag f.eks. hedder 1 pot søbekål eller kålsuppe med byggryn og kartofler, 15 kvint kogt kjød eller 10 kvint flæsk med et stykke rugbrød til 25 kvint. Og på løver dag 3/4 pot øllebrød, 10 kvint kogt kjød eller 25 kvint kogt fersk fisk med 50 kvint stuvede kartofler. Så er der en anden sjov ting ved det her spisereglement, det er, der er også reglement for, hvordan brødet det skal skæres. Og der står her, brødet skjæres i sådanne stykker, at mandfolk i arbejds-huse daglig erholde 11/2 pund. Fruentimmer ido 11/4 pund. Mandfolk i fattighuse 11/4 pund. Fruentimmer ido 1 pund. Smørret stryges således på brødet, at enhver erholder 6 kvint om dagen. Bestyrelsen kan foretage sådanne forandringer for enkelte lemmer, som med hensyn til alder og helbred kunne være ønskelige. Og der er Svendborg Byråd udvalg for fattigvæsen, der den 22 august 1872 har vedtaget det. Det er så en ting, hvordan det var på fattiggården, men tingene ændrede sig jo, hen af vejen, og det ved du da noget om mor, for du arbejdede på et tidspunkt i køkkenet.

Ja, det der, det var jo fra det blev bygget, der i 1872, det Kirsten fortæller, men op gennem tiderne, da blev det jo da gudskelov anderledes, når vi havde jo en økonoma i køkkenet, og så en ung pige til at hjælpe til dernede, plus at der altid var nogle af mændene der gik til hånd, kunne skrælde kartofler og sådan noget, men der var jo det her med at fra gammel tid, der var der jo ikke noget der hed, at maden blev serveret, som vi får det i dag på en tallerken, nej der kunne på sådan en almindelig spisetallerken, der kunne stå 4 portioner, og det blev altså bare stablet ovenpå hinanden. Et stykke sigtebrød i bunden, og så et stykke rugbrød med margarine, og et stykke

uden pålæg, og så kom der så to stykker øverst med pålæg på. Og det gik længe det der, så efterhånden så kom der vel nok pålæg på det hele, men de skulle jo heller ikke overfodres, men det stod på lige til, ja det har været omkring nytår 1968-69 tror jeg nok, og der skete der det, at vores økonoma hun havde altid fri mellem jul og nytår, og vores unge pige, som dengang var oppe i 60erne, men hun var jo stadigvæk ung pige der, hun blev syg, og så kom vores chef, han kom den ene vej op til mig, og Ove kom den anden vej op og sagde: kan du dog ikke komme ned og lave noget mad, og smøre noget aftensmad til dem. Jo det kunne jeg jo da godt, jeg havde jo gået dernede så tit, og hjulpet også min veninde, når hun skulle smøre, så jeg kunne da sagtens finde noget, og jeg gik ned og smurte aftensmad, og det var dagen før nytårsaften, og jeg var jo nødt til at smøre, som at de plejede van, ikke sandt, og det gjorde jeg jo så også, men så næste dag, så havde vi fået vores diakons kone, hun var kommet til også, og skulle hjælpe til dernede, så de på det tidspunkt blev tre, og hun havde jo blevet ved og sagt, at hvorfor at de ikke kunne skære rugbrødet over og give mændene det pænt, men nej det kunne altså ikke lade sig gøre, sådan har vi altid gjort, sagde de jo de to som var ældre i tjenesten, og så da Randi og jeg vi skulle næste dag det var nytårsaften, der skulle vi jo så stå for maden, og så var vi jo selvfølgelig ikke så gamle som de andre, så stak der jo pludselig en djævel i os, og så siger jeg, vi skal prøve at se om ikke vi kan få lov til at smøre et ordentlig stykke mad til dem. Nytårsaften da fik de altid varm mad til aften, og så fik de rugbrødet om middagen, og jeg gik op til vores chef og sagde, hvad det er nytårsaften, må vi ikke godt skære et ordentligt stykke mad til dem?

I må gøre ligesom i vil, sagde han, vores chef, bare at de får noget mad. Det er i orden, sagde jeg, og jeg ned til Randi. Randi, sagde jeg, vi må gøre som vi vil. Og så ringede vi til slagter, og vi bestilte jo selvfølgelig ekstra pålæg, og med salat og hvad vi nu kunne finde ud af, og så smurte vi mad til mændene, og de fik det på hver sin tallerken. Og min mor hun holdt deres sokker, dem vaskede hun hver gang, hun har vasket hver uge og stoppet og gjort ved, og hun var deroppe den dag, og så der til middag, der mødte hun en af mændene ude i gården,

og så sagde han: Fru Jensen, fru Jensen se det er aldrig sket i Viebæltegårds historie vi har fået sådan noget mad, og det faldt jo i god jord, og så skal det siges at der nytårsaften, da fik de en rigtig bajer til deres mad, så det var jo også noget der faldt i god jord. Men vi skulle så lave grønlangkål til aften, og jeg var vandt til at lave mad til os fire, og der var jo en 60-70 mennesker, det havde jeg jo aldrig prøvet, og jeg tænkte: hvad gør du, hvad gør du. Men jeg lavede det i små portioner, og så havde vi en dampkoger, og der blev det så hældt over i. Og de fik grønlangkål, og gryden den var slikket, så det må jo have faldet i god jord. Det skal så siges, at der et stykke tid efter, ja der gik vel ikke mere end et par måneder eller sådan noget, så fik de det altså på hver sin tallerken. Og Randi blev ved og snakke om det der, vi kunne ikke være bekendt så langt hen, og give mændene sådan noget stabelmad, og så en dag, så var der en der sagde til hende: Jamen så skær det over hvis De vil! og det gjorde hun jo så, og det fik de så også, og det var også det her med juleaften, da havde de altid kun fået en ret mad, og det kunne vi jo heller ikke rigtig lide, når de hele året rundt ellers fik to retter mad, og de sidste 4 år at forsorgshjemmet det eksisterede, da var min veninde Oda, hun var kommet tilbage igen, og jeg kom så også ned i køkkenet, og da Oda har tjent ude på landet i mange år, så hun var jo mere vandt til at lave mad, det vil jeg godt indrømme, og vi lavede jo altså så om på spisesedlen, og det faldt da vidst også i god jord. Og det første år vi var dernede til jul, gik jeg op og spurgte ad, om de ikke godt måtte få noget dessert også, for det synes jeg altså det hører sig til en juleaften ikke, når de fik to retter mad hele året rundt, og så en juleaften, så skulle de ikke have, det skal så siges, at de fik alt det kød, at de kunne spise juleaften, for ellers normalt, så fik de jo kun et stykke steg, ikke sandt, men der juleaften, der fik de altså alt det kød de kunne spise, så, men det blev vi jo da så lavet om på, ligesådan, de fik suppe, hele året rundt, der fik de suppe hver torsdag og varmesuppe næste dag, og det mente vi jo heller ikke rigtig, at det hørte sig til, hvis det var en varm sommerdag, så der blev jo lidt revolution da vi to, vi kom derned.

Nu når du snakker om julen mor, der er jo altid, ihvertfald for mig, jeg ved også for søster, har stået som noget specielt, ikke fordi vi nogen af os har været synderlig religiøse, men den juletime vi havde med mændene, hvor alle der boede på forsorgshjemmet var samlet, det betød utrolig meget for os, det var sådan, at der kom en missionær eller en anden, der skulle læse højt af juleevangeliet, og der blev sunget nogle julesalmer, det var ikke det der betød noget, der var samværet med alle mændene på en gang. Jeg husker tydeligt den første jul, det har så været i 1974, hvor forsorgshjemmet var nedlagt, det var den værste jul, ingen mænd og ingenting, og alting var bare helt forkert. Men for os tøser, til en rigtig jul der hørte der også, at det blev os, der fik lov til at give mændene en lille julepakke. De fik fra anstalten en godtepose og en pakke med enten tobak eller snus, alt afhængig af hvad de brugte, eller kaffe til dem der slet ikke brugte noget af den slags, og så havde far i en del år sådan et lille udsalg, hvor mændene kunne komme og købe deres tobak, og hvad de ellers sådan skulle bruge i løbet af en uge, og så i stedet for at gå i byen, og så chancen for de faldt i, så kunne de så købe det nede hos far, og alt hvad der blev solgt der, det blev købt i brugsen, og det var dengang man fik dividende, og den dividende blev så udbetalt i december måned, og der fik mændene også en gave, men det var os tøser, der skulle dele de pakker ud, og så var det jo sådan at chefen på gården der, han havde nogle børnebørn, og hvis de kom og blandede sig, ja så var der altså godt nok oprør, så blev vi så sure vi tøser, for det var virkelig vores opgave at ønske mændene god jul, sådan var det.

Nu har vi godt nok talt om, at de fik løn, at det ikke var det store, men så skal vi jo også regne med, at alt hvad de fik på anstalten, det var gratis. De fik mad, de fik opholdet, de fik tøj, de fik sæbe, og de fik alt gratis. Når de rejste fra os, så fik de et nyt sæt arbejdstøj, et par nye sko eller støvler, hvad de nu havde brug for, og i de senere år da fik de en habit, så de så ordentlige ud, når de kom ud i det pulveriserende liv igen, og de kunne være bekendt at være sammen med andre mennesker. Så derfor så fik de heller ikke så stor en løn, mens de var hos os. Efter 1961 der kunne de jo begynde at få folke- og invalidepension, det skulle vi jo søge til dem,

dem der var gamle nok, det kom jo af sig selv, men der var mange af dem, der var så dårlige, at selv om de var yngre så kunne de få en invalidepension, og de havde selvfølgelig penge, som at de kunne købe for, men ikke desto mindre så fik de jo alligevel opholdet gratis, ja det vil sige, de betalte så deres pension for at bo hos os. Selvfølgelig, de fik jo udbetalt deres lomme penge, som var temmelig meget hver måned, og så for at de ikke fik det hele på en gang, så branderten blev alt for stor, så delte vi det op i ugevis, så at de fik udbetalt lidt hver uge, og så på den måde havde de jo altså nogle penge, at de kunne bruge ud over deres arbejdsdusør.

Nu har du nævnt nogle forskellige personer, altså ham der fik dig ud fra værtshuset Kirsten, og og ham der ville stikke dig en blodtud Ove, men der var vel i det hele taget masser af mærkelige typer, vil i ikke fortælle om dem?

Nu har vi jo blevet ved at tale om de mennesker der, selvfølgelig de havde jo øgenavne allesammen, eller størsteparten af dem, det har de jo også idag, men dengang der da havde de jo sådan mere efter det de var, og efter det de gjorde ude på landevejen, vi havde en der hed Klaus mavepine, han når de kom til en gård og skulle ind og tigge en pakke mad eller en portion mad, så undskyldte han sig med, at han havde altså sådan en forfærdelig mavepine, så han kunne ikke gå derind, og en kaldte de Ole sutsko, det var fordi, at han havde så store fødder, så at han døjede med at få et par træsko, han kunne passe, men han gik altid i sutsko, og den glade kulsvier og sømanden til hest, og der var en masse øgenavne.

Det kunne godt skabe nogle forviklinger ind imellem, med de øgenavne der. Jeg husker at vi havde fået bil og skulle ud og køre en tur, og så siger mor noget med om, at vi har dunkraften med. Ja, siger far, i bagagerummet, og hvad jeg sådan umiddelbart tænker på, på manden der som øgenavn hed dunkraften, at han skulle da ikke ligge omme i bagagerummet, det var da lidt klemt.

Vi havde en der var portner en overgang, en vi kaldte for Peter murer, og jeg ved ikke hvad Ove havde gjort ham, men han kunne altså ikke lide Ove. Det var så mange år siden, det var før vi blev gift, og det var da vi havde rationeringsmærker, og så fik

mændene, de fik deres chokolademærker, så kunne de selv købe for dem, det købte anstalten jo ikke til dem. Når jeg så kom derop så kaldte han på mig, og så fik jeg hans chokolademærker, men så holdt han en pegefinger op, og så sagde han: men nu skal De altså ikke give ham derovre noget! og det synes jeg, det var så sjovt, for ja sådan var der så meget, pudsigheder, med dem der.

Det var jo ikke altid, at de var lige pæne, som jeg har sagt før, men de rejste jo land og rige rundt, og det var virkelig vagabonder, det var ikke de bybumser der i dag render fra den ene by til den anden eller også kun opholder sig ved havnen i sin egen by. De andre der, det var virkelig rejsende svende, som ja selvfølgelig kunne de slå plat så gjorde de det, men de hyggede sig og levede altså livet. En vagabond idag, nu har der lige været Egeskov marked, og der har vi jo så set, at de har fået kåret en stodderdronning ikke en konge, de skal jo opholde sig på landevejen hele året rundt, de hvad skal vi kalde dem, fritidsvagabonder, de går ind om vinteren på de forskellige anstalter og forsorgshjem der ligger rundt omkring i Danmark, og ellers så kan de jo ikke klare sig.

Begyndte der at komme en ny type på forsorgshjemmet i dine sidste år?

Ja, det gjorde der, der kom en enkelt narkoman, det var hvad vi blev udsat for i Svendborg. På de andre forsorgshjem rundt omkring i Danmark, der har det været en plage med de narkomaner, der har været mange af dem, og de har været strenge, men ellers i Svendborg der havde vi altså kun en enkelt, og ham slap vi af igen med så på en pæn måde.

Selvom der ikke er noget der hedder fattiggården mere, og gudskelov for det, for det er jo et meget følelsesladet ord fattiggård, så synes jeg det er vigtigt, at man husker på den tid, man ikke glemmer den, og specielt her i 1990-erne, hvor folk bliver mere og mere fattige, man kan se, at der er flere og flere, der har brug for idag og benytte en fattiggård eller det der nu hedder forsorgshjem, og der er flere og flere, der går på landevejen, gøglere og markedsfolk, så synes jeg, det var en god ting, at Baggårdsteatret de lavede for nogle år

siden et teaterstykke, der hed Liv i fattiggården, og de undersøgte, lavede receach på fattiggården, specielt i Svendborg, gik i arkiv på fattiggården, og læste gamle aviser for at finde ud af, hvad der egentlig skete dengang med folk, når de kom ind på en fattiggård, og det stykke de fik lavet der var så fantastisk flot, og de havde virkelig været grundige i deres undersøgelser, og fundet mange sjove og pudsige ting frem. Det var ikke kun teatret, der var en masse lokale folk med, også som statister, og som skuespillere på amatørplan, så det bliver desværre aldrig spillet igen det stykke, selvom jeg tror der var mange unge der idag kunne lære meget af og se det teaterstykke.

Vi kunne jo snakke længe endnu, men nu tror jeg vi må slutte, og det vil jeg gøre med at sige på Radio Mælkebøttens vegne, tak til jer alle tre.